

Anulu II.

Nro 17.

Fói'a basericésca.

Organu

pentru cultura religiosa a clerului si a
poporului.

Redigeata de

Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

BCU-Cluj / Central University Library Cluj

10 Septembre 1884.

Cuprinsulu:

Deschiderea Seminarului tinerimei romane gr. cat. dela gimnasiulu din Blasiu.
— Congruinti'a si insemnataea mystica generala a ornateloru sacre. — Filosof'a
moderna positiva. — Absolutismulu in baserica. — Dreptulu civilu ereditariu in
patri'a nostra. — Educatiunea estetica in Seminarie.

Apare in 10 si 25 st. n. a fia-carei luni.

Pretiulu pre unu anu **3 fl. v. a.**

Blasiu, 1884.

Tipograf'a Seminarului gr.-cat. in Blasiu.

Deschiderea Seminarului tinerimei romane gr. cat. dela gimnasiulu din Blasiu.

Dorinti'a cea vechia a clerului si a poporului nostru, potemu cu bucuria anuciá in numerulu acest'a, cá este implinita.

Seminariulu tinerimei romane gr. cat. dela gimnasiulu din Blasiu, care din grati'a Escellentiei Sale Prea Santitului Metropolitu a fostu inceputu a se edificá inca in anulu trecutu, este dejá redicatu. In fruntea lui de a supr'a portei stá scrisu cu litere mari aurite: **Joannes Vancea, Metropolita, Scientiis et Pietati Juventutis Romanae Graeco-Catholicae**. Literere aceste suntu din materie tare solida, care va contrastá multu adversitatiloru tempului. Inse credemu, cá inscriptiunea sapata in inimile si sufletele Romaniloru va contrastá inca si mai multu adversitatiloru tempului si potere pre lume nu o va poté sterge.

Domineca in 31 Augustu st. n. a. c. 1884 s'a si santitu edificiulu celu nou prin ieromonaculu *Damianu Elia Domsi'a* in presentia superioritateri seminariiali si a altoru ospeti din Blasiu si din afora, cari din intemplantare se afláu in Blasiu cu pruncii loru adusi la scola. In aceasi di dupa amédi a fostu visitatiunea medicala a celoru primiti in Seminaru prin mediculu archidiecesanu Spectatulu Domnu Dr. *Joanu Colceriu*, éra apoi ser'a au si intratu elevii celi primiti.

In anulu acest'a s'au primitu in Seminaru 65 de insi, dintre cari 4 pre spesce Escellentiei Sale Prea Santitului Metropolitu, éra celialti pre spescele proprii pentru una remuneratiune mica de 100 fl. v. a. pre anu conformu circulariulu metropolitanu emanatu la 11 Juliu st. n. a. c. Nr. 2240. Deca ar' fi fostu locu, atunci s'ar' fi potutu primí si la 100 de elevi, deorace tare multi au trebuitu se fia respinsi, pentru-cá au venitu prea târdu, precându locurile tote eráu deja implute. Concurentii au fostu din tote partile locuite de Romani, anume din Transilvani'a de prin tote tienuturile, din Maramuresiu, Bihari'a si Banatu si s'au si primitu de prin tote partile. Asemene au fostu nunumai gr. catolici ei si gr. orientali, si s'au si primitu din ambele confesiuni. Cu deosebire s'au bucuratu de institutulu acest'a parinti de aceia, cari au doritu, cá pruncii loru se invetie limb'a romana, asia in câtu intre elevi suntu si de aceia, cari nu sciu nemicu romanesc, si acum au se incepa a vorbí limb'a materna. Asemene s'au primitu de prin tote clasele gimnasiali asia câtu tote cele 8 clase suntu reprezentate. Din clasele normali nu s'au primitu nice unulu, desi ar' fi doritu multi parinti. Acést'a pentrucá se nu fia prea mare deosebire intre studiele si ocupatiunile eleviloru institutului, prin ce s'ar' impiedecá numai disciplin'a domestica.

De superiori in noulu Seminariu suntu denumiti si functionéza dejá cá atari Redactoriulu acestei foi cá conducutoriu si professoriulu Aureliu Florianu cá prefectu.

Intretienerea eleviloru, a superioriloru si a personalului servitoriu este data in arenda unui intreprindietoriu, care are se proveda tinerimea cu tote cele prescise in cerculariulu metropolitanu amintitu mai susu. Escellentia Sa Prea Santitulu Metropolitu voindu cá se intinda mana de ajutoriu la cátu se va poté mai multi tineri, a binevoitu a dispune, cá si personalului servitoriu se sté din studenti miseri si lipsiti totalu de midiloce, cari in seminariu pentru servitiulu prestatu suntu provediuti cu tote cele de lipsa. Singuru personalulu servitoriu in culina nu este din numerulu studentiloru.

In 7 Septembrie st. n. a. c. Escellentia Sa Prea Santitulu Metropolitu s'a induratu prea gratiosu pentru antai'a data a cercetá institutulu, candu mergandu in ambe salele de studiatu tienendule una vorbire scurta, acomodata si parintiesca a conversatu pucinu cu afabilitateai cunoscuta cu unulu fia-care din elevi, informanduse despre loculu, de unde suntu, despre conditiunea parintiloru si despre altele.

Totu Escellentia Sa din alu sen a provediutu institutulu cu tote supellectilele necesari, precum mese de scrisu, paturi, dulapu pentru vestimente si altele.

Altumentrulle tota organizatiunea presenta a Seminariului este numai provisoria. Precum suntemu informati Escellentia Sa are de cugetu a pune in vigore in tempulu celu mai scurtu si una fundatiune, cátu celi mai multi elevi se pota fi intretienuti gratis in institutu. Se intielege de sine, cá de fundatiunea acést'a nu se voru poté bucurá decâtu tineri eminenti si miseri.

Astufeliu dorinti'a cea vechia a clerului si a poporului nostru este dejá implinita. Urméza numai, cá din inima se oftamu Escellentiei Sale vietia indelungata, sanetate si poteri tinere, cá cu inticleptiunea si zelulu cunoscutu se pota conduce noulu institutu asia, cátu si fructele lui se fia bine cuventate, si tinerimea ce se va cresce, se fia spre folosulu basericei, natiunei si patriei nostre.

Congruinti'a si insemnatatea mystica generala a ornateloru sacre.

Indreptariulu s. baserice intru prescrierea si respective introducerea s. ornate nu a fostu nice cá a potutu se fia numai si numai singur'a imitare a Judaismului ori a paganismului; ci precum spiritulu si scopulu religiunei crestine este diferitu de celu alu Judaismului si alu paganismuli, asia si ratiunile fundamentale ale introducerei ornateloru sacre suntu si trebue se fia comune si conforme cu acelu spiritu divinuu, cu acelu scopu santu crestinescu, — trebue se fia spirituale — mystice.

1. Ratiunea cea de antaniu si mai comuna a introducerei ornateloru sacre a fostu: *pietatea si respectulu celu santu* facia de cele domnediesci, carele e adencu tiparitu in sufletulu omului. Semtirile aceste de pietate si de frica

santa necesariu poftescu, cá dest' Domnedieu nu judeca dupa esterne, ci dupa cele interne, totusi, precumu se cuvine, cá cátra Domnedieu se ne apropiamu nu cu sentiri pamântesci si cu dispușetiune comuna a vietiei, ci cu devotiune interna fiasca: asia e de dreptu si cuvenitiosu, cá starea acésta interna se o descoperimu si in imbracaminte alese, sacre, si mai alesu unulu cá acela, care servesce la altariulu Domnului si implinesce sacrificiulu celu santu alu Aceluia. Si óre nu e acést'a si lucru naturalu? óre nu se intempla totu aseminea si in véti'a de tóte dílele? seau nu vedemu, cá celu ce voiesce a-se presentá inaintea unui Domnu — Imperatu ori altu domnitoriu — spre a cere grati'a aceluia: stim'a si respectulu facia de person'a aceluia se nesuiesce a-le esprimá si talcuí si prin ace'a, cá se presentéza in vesminte curate serbatoresci?

Cu cátu mai vêrtosu se cuvine a aretá o atare stima facia de majestatea cea negraita alui Domnedieu? dela care descinde tota darea cea buna.

2. Déca la tote popórele lunei, preotimea la celebrarea cultului i-si aveá imbracaminte deosebite, — decumva in legea vechia s'a potutu díce de Archireu cumcá: „*cá lucéferulu de deminția in midiloculu norului, cá lun'a plina in dílele ei, cá sorele stralucindu preste baseri'a celui preainaltu, si cá curcubeulu lnmîndandu in norii marirei, cá florea trandafirului in dílele primaveriei, cá crinii la curgerea apelor, cá odras'l'a livamului in dílele verei, cá foculu si cá temai'a mirositoria, cá vasulu celu de auru batutu in frumsetiatu cu totu felulu de pétra scumpa, cá maslinulu ce odraslesce fructe, si cá chiparosulu, ce se inaltia in nori, cându a luatú elu (Archireulu) hain'a marirei, si s'a imbracatu cu seversirea laudei, cându se suidá la altariulu celu santu¹⁾*, — de cumva dicu cu aceste cuvinte insufletite s'a potutu laudá frumseti'a imbracaminteloru preotiei legi vechi detiermurite de cátra insusi Domnedieu, carele a voitu cá acele imbracaminte se-le porte Aronu si fii lui cându voru intrá in cortulu marturiei, seau cându voru merge se servésca la altariulu santianiei²⁾; ore ce vomu díce atunci despre preotimea legi noue, a legi Domnului?

Ace'a, cá cu cátu adevéru lu si realitatea e mai pre susu decâtu umbr'a si figur'a; cu cátupe trece marirea cultului legi noue pre cea a legi vechi; cu atátu mai tare se cuvine si e mai congruentu, cá preotimea legi noue, cându vá intrá la altariulu santianiei spre implinirea cultului celui prea santu, spre aducerea de sacrificia, inaintea Domnului si a poporului celui santu se se infaciseze imbracata in vesmente serbatoresci splendide, in hain'a marirei si a santianiei.

Si acést'a trebue se dícemu cu atátu mai vêrtosu, cu cátu insasi preotimea legi noue are chiamare cu multu mai santa, — functiuni culturali cu multu mai sublime si santitorie decâtu a Judaismului seau a altoru popóre pagane. — Pentru-cá:

In legea cea noua preotulu aduce Domnului sacrificiu curatu si adevératu, pre insusi Fiulu si mnelulu celu nevinovatu alui Domnedieu, éra nu sangele tiapiloru

¹⁾ Is. Sir. 50. 6—13.

²⁾ Esire 28, 39.

si alu vitiiloru; aci preotulu implinesce cultulu adevratu domnedieescu, încatu nu numai cere grati'a lui Domnedieu in numele poporului cá si reprezentantele aceuia, ci de-o-data e si organulu lui Domnedieu, prin midilocirea caruia nu numai darulu cerescu, ci insusi Fiulu lui Domnedieu si Spiritulu celu santu se scobóra pre altariu si se primesce decatra credintiosi. Si in urma

3. Trebuie se se recugete si ace'a, cá reinnoirea interna, santirea sufletésca, cea-ce e voi'a lui Domnedieu si tient'a rescumperarei, in sant'a scriptura se reprezenta sub figur'a unu vesmentu nou, adeca a omului celui nou; ce trebuie se-lu imbracamu ¹⁾.

Unde, si prin ce se efectuesce inse acést'a inoie, acést'a santire? Prin impartasirea santeloru sacramente, prin midilocirea cultului divin.

Dreptu ace'a e de totu acomodatu si congruentu spiritului crestinescu, cá la administrarea acelu cultu divin, la conferirea santeloru sacramente: servitorii si administratorii mysterialoru se se destinga prin intrebuintiarea unoru imbracaminte stralucitorie, cá si prin acele se intipuesca lucrarea domnedieésca, carea efectuesce innoirea si santirea interna spirituale si imbracarea in omulu celu nou.

Dupa considerarea acestoru ratiuni de congruentia referitorie la introducerea si folosirea imbracaminteloru liturgice, — va fi se cunoscemu acuma si *insemnatatea generala mystica si symbolica* a acelor ornate sacre, pentru-cá ace'a insemnatate impartasiesce acelor ornate majestate deosebita, frumsetia statonica, si valore interna neperitoria.

Bine díce unu scrietoriu ¹⁾, cá in baserica si in cultulu divin nemicu e superfluu si arbitrariu, nemicu numai simpla esterioritate; ci tote suntu chipulu si espresiunea vietiei interne, tote respira viétia si spiritu. Baseric'a adeca se nazuesce, cá lucrurile neinsufetite, prin acomodari si relatiuni mai inalte si suprafiresci se-le animeze, se le chiarífice, cá astufeliu spiritulu celu cugetatoriu si meditatoriu alu crestiniiloru, prin tóte acele se se inaltie la contemplarea, cuprinderea si conoscercia celoru domnedieesci si spirituale ²⁾. Si éta acést'a aflamu si la imbracamintele sacre liturgice, care precum nu s'au introdusu in modu arbitrariu, asia nice cá reprezenta numai ceva esterioritate, ci suntu pline de insemnatati sublime mystice si morale.

Anume: ele preste totu ne punu inaintea ochiloru, parte majestatea divina si sublimitatea actiuniloru sacre, parte alte misteria si relatiuni morale ale legei cretinesci, care in *modu alegoricu* se referescu la person'a domnedieesca a Mantuitorului, éra in *sensu moralu* la person'a ierarchica celebranta si la credintiosi.

¹⁾ Col. 3. 10.

¹⁾ Dr. Gir. I. c. pag. 252.

²⁾ Conc. Frid. Sess. 22. c. 5. de sacrif. misae. »Cumque natura hominum ea sit, ut non facile queat sine adminiculis exterioribus ad rerum divinarum meditationem sustolli; propterea pia mater ecclesia ritus quosdam . . . caeremonias . . . vestes aliaque id genus . . . adhibuit, quo et majestas tanti sacrificii commendaretur et mentes fidelium per haec visibilia religionis et pietatis signa ad rerum altissimarum . . . contemplationem excitentur«.

Relatiunile si insemnatatea acést'a generala a ornateloru sacre se deduce si din caracterulu duplu alu sacrificiului eucharisticu, cá centrulu si isvorulu intregulu cultu divin. Pentrucá sacrificiulu eucharisticu este de una parte *sacrificiulu lui Isusu Christosu*, încátu adeca intr'acela insusi Fiulu lui Domnedieu se sacrifica pre sene Tatalui cerescu; acelu sacrificiu inse este de una data si *sacrificiulu bisericeii*, respective a preotului si alu credintiosiloru.

Dreptu ace'a amesuratu acestoru doue caractere ale s. sacrificiu si insemnatatea ornateloru sacre are se fia dupla, încátu adeca pre o parte alludéza la Christosu Mantuitoriulu si la diferite momente ale vietiei si patimeloru Aceluia, cându apoi ornatele sacre au insemnatate *alegorica*; éra pre de alta parte se referesce la celebrante si la credintiosi, respective la acele vèrtuti, cu care dupa esemplulu Archireului celui eternu au se stralucésca spre a fire partasi cu demnitate fructeloru sacrificiului crucei. Si la acestu casu apoi ornatele sacre au insemnatate *moralá*.

Ambe aceste insemnatati a ornateloru sacre asia le cuprinde si renumitulu moralistu Müller, cându dice: „*Fia-care imbracaméntu liturgicu -si are insemnatatea sa mystica; încátu adeca prin acele se representa patim'a lui Christosu si se designéza virtutile Aceluia, cu care are se fia infrumsetiatu si preotulu, cá asia, cându dènsulu porta deregatori'a lui Christosu, de una data si cu moravurile sale se se lamurésca a fire asemene aceluia, si se se arete, cá pre deplinu s'a imbracatu intru Christosu, si oresi-cumva in Christosu s'a transformatu.*

Dreptu ace'a imbracamintele sacre indoita insemnatate au, care mai cu séma ministriloru, dar' si poporului ar' trebui se fia bine cunoscute, anume: insemnatate, alegorica, carea se referesce la patim'a lui Christosu, si alta moralá, carea alludéza la vèrtutile sacerdotale“.

Joanu Borosiu
preotu gr. cat.

Filosofi'a moderna positiva.

(Continuare din Nr. 15 si fine).

Amu vediutu in articolulu primu, cá principiulu fundamentalu alu filosofiei positive este, cá noi despre Domnedieu si despre alte lucruri, ce suntu in strinsa legatura cu ide'a lui, nu potemu sei absolutu nemicu; cá mintea nostra nu este capace de a cunosce ceva, ce trece preste natur'a vediuta; cá obligatiunea nostra moralá prin urmare ar' fi, cá se ne arúncamu in bratiile desperarei, si se abdicem odata pentru totu de a un'a de a poté ajunge-la cev'a cunoscintia fundata despre ori ce lucru metafisicu; si cá in urma omulu trebue se se porte indiferentu si neutralu facia cu credinti'a in Domnedieu, fiendu-cá si asia nu i pote probá nice esistinti'a nice neesistinti'a.

Se vede din aceste, cá positivismulu este una specie de compromis intre materialismu, care nega esistinti'a lui Domnedieu si nu voiesce se cunosca afora de materia nemicu, si intre Teismu, care considera materia cá creata de Domnedieu. Positivismulu nu voiesce se fia nice materialismu nice Teismu, ci se are catra ambii, cá si cum ar' dice: ambii poteti se aveti dreptu,

numai câtu mintea omenésca in eternu nu va poté se scia, care din ambii in adeveru are dreptu, căce precum despre materie nu pote se scie, că ore este ea eterna seau nu, asia despre Domhiediu nu pote se scia că óre esiste seau nu.

Este unu principiu alu filosofiei practice, că midiloculu este totu de a un'a mai bunu si mai eficace cá estremele, si pre bas'a principiului acestuia adeptii filosofiei positive nu inceta a prognostică, cumcă venitoriulu este alu positivismului, deorace positivismulu este midiloculu celu fericitu, ecuilibriulu adevratu intre materialismu si teismu.

Inse indata ce cugeta omulu mai seriosu si mai adencu asupr'a productului acestuia nou si modernu alu filosofiei, numai decâtu observéza, cumcă positivismulu departe de a fi unu ecilibriu fericitu alu filosofiei, este chiaru din contra unu monstru, care nu lasa pre omu nice se se redice in ceriu nice se se cufunde in pamentu, ci lu tiene intro stare câtu se pote mai desperata si mai deplorabila, fiendu-că voiesce a inchide omului intrarea in campulu acel'a, spre care se doresce inim'a omenésca cu unu doru irresistibilu. Că de ar' predicá positivismulu ori si câtu si cu ori câta elocintia, cumcă omulu nu pote se scia, ce e din colo de natur'a vediuta, căce velulu, ce e intre elu si intre lumea cea ascunsa, este prea desu si ochii lui prea debili, cá se pota privi prin elu; insedaru tote aceste, căce omulu totusi nu inceta a intrebá in continuu, că ce e din colo de velulu acest'a, si in continuu se încerca a dá velulu in laturi, cá se-si pota linistí privirea. Marginitu este totu ce vede omulu in giurulu seu, si pentru ace'a nu-lu multiumesce. Ce cauta elu este nemarginitulu, si pana cându nu-lu afla, multiumirea si fericirea este pentru elu numai unu visu.

„*N'am ce face, că si de n'asi vré, infinitulu me turmentéza*“ dice filosofulu Jouffroy¹⁾. Moritoriu este totu ce in lumea vediuta lu incungiura pre omu, si pentru ace'a lu nelinistesce. Ce cerca si voiesce elu se afe, este nemoritoriu, si pana nu-lu afla, fericirea este pentru elu cá umbr'a ce fuge si dispare. „*Sors tua mortalís; non est mortale quod optas*“ dice anticulu poetu latinu.

Nemarginitulu si nemoritoriu este ce'a ce cerca omulu cu neastemperu. Aflarea nemarginitului si a nemuritoriului este chiamarea ultima, centrulu, culmea, fastigiulu cugetarei omenesci, destinulu adevratu alu filosofiei, din care cauza inca Grecii antici au numitu filosofi'a: regin'a scientieloru, căce precandu celelalte cërca si cauta numai lucruri marginite si trecutorie, fia acele mai grandiose si cá orbitele cele immensurabili ale corpuriloru ceresci, in cari intipuirea omenésca se pierde si mintea se intuneca; pre atunci filosofi'a cerca ce e nemarginitu si netrecotoriu, si prin acest'a este cá si unu nuntiu din alta lume. Dela acést'a nu se pote subduce nice matarialistulu celu mai brutalu. Si materialistulu inca cerca nemarginitulu si nemoritoriu, si cugeta,

¹⁾ Je ne puis, malgré moi, l'infini me tourmente.

că l'a aflatu in materie, pre carea elu o considera de nemarginita si eterna. Teistulu din contra-lu afla in Domnedieu, care pentru elu este asemenea nemarginitu si eternu. Ce face inse positivistulu? Elu dechiara solemnu, cumcă nu-lu pote affá nicairi, si cugeta, că cu acést'a a facutu destulu. Se insiela inse amaru. Deca ar' voi se faca destulu, atunci ar' trebúf se smulga si estermineze din pieptulu omului si dorulu dupa nemarginitu si nemoritoriu. Candu inse deoparte constatéza, că dorulu acest'a. existe; de alta parte voiesce se convinga pre omu, cumcă dorulu lui este nerealisabilu, atunci lu pune pre omu in pusetiunea cea mai trista, asemene condamnatului aceluia din infernulu anticu, care-si intindeá mereu manile dupa merele din pomu, aceste inse se departáu mereu, cându voieá se le prinda. Una atare stare este mai rea cá infernulu, este nesuferibila pentru omu, este tortur'a inimei si a sufletului omenescu pana cându inca nu a gresitu nemicu. Bine o au vediutu acést'a multi positivisti. Din care cauza nu pucini dintre ei si au luatú refugiulu la filosofí'a lui Schoppenhauer, dupa care fericirea omului consiste in neesistintia, in cufundarea in nemica, căce „nemic'a si neesistintia este carnevalulu fericirei“. Si încátu-va acestia au dreptu; căce decátu a traí in una stare de dorintie nerealisabile, cum o invetia positivismulu, este mai bine a nu esiste, si a se prapadí in nemic'a. Este uritu, respingutoriu si antipaticu materialismulu; inse este celu pucinu consecentu in reutatea sa. Positivismulu inse nice cu acést'a nu se pote laudá, ci elu voiesce se tiena pre omu tota vietí'a spandiuratu intre ceriu si intre pamentu, cátu unulu se nu-lu primésca si altulu se-lu respinga.

Cine nu vede, cátu de monstruosu este unu atare sistemu, care spre batujocur'a filosofiei se mai numesce si elu filosofía, si inca filosofí'a venitoriuului.

Este elevatoriu de inima, ce e dreptu, ma este imposantu studiulu naturei vediute, preste care positivismulu nu voiesce a ne lasá se trecemu. Ce idei grandiose se nascu p. e. in sufletulu nostru, cându studiulu modernu alu naturei ni areta, cumcă dupa calcululu lui Clausius moleculele corpuriloru, ce suntu in una misícare continua, capeta in unu secundu la cinci miliarde de lovituru dela vecinele loru, ce le incungiura; cându p. e. totu acel'asi studiu ni areta dupa computulu naturalistului William Thompson, că eterulu acel'a immensu, in care cá in marea universului planéza astrele ceresci, este atâtú de usioru si de raru, cátu unu milu cubicu de abié contine a milion'a parte din unu gramu; cându in urma acelu studiu pulverea cerésca depre calea lactelui o descompune in totu atâte corpuri ceresci pre langa acaroru marime disparu tote mariunile nostre cunoscute si intipuite. Ce folosescu inse tote cunoscintiele aceste admirabili si strahucite, deca nu potú strabate dincoló preste objectulu loru, cá se sciu unde este caus'a loru ultima, fía ace'a cum va fi. Numai atunci au tote cunoscintiele aceste unu sensu; numai atunci se instruéza sufletulu in adeveru prin ele; numai atunci este sufletulu preste ele, cându prin ele trece din coló la caus'a loru ultima, carea precum díce S.

Gregoriu Nazianzenulu este *ρίζα και πηγή του πάντος* = radecin'a si isvorulu a tote. Cum cugeta atunci positivismulu se inchida omului calea de a strabate la caus'a acést'a? Dupa caus'a ultima a cautatu filosoffi'a inca dela inceputulu ei. Si acum positivismulu in numele filosofiei vine se-i opréscá cautarea aceleia, se opréscá setosului a cautá apa si ostenitului odichna.

Multe si mari suntu retacirile filosofiei cadiute dela credintia, inse in retaciri asia mari cá ale positivismului nu a cadiutu inca nice un'a.

Totu ce trece preste natur'a vediuta este dupa Litré unu oceanu, si noi stamu pre tiermurele lui, inse ni lipsesce si barca si ventreiele de a poté caletori pre elu; este unu muru, ce nu areta nicairi nice una crepatura, prin care amu poté privi si vedé, cá óre ce e din coló. Si lucru de miratu! Nu esiste unu opu filosoficu a lui, in care in nenumerate locuri se nu vorbéscá despre oceanulu acest'a necunoscutu si inaccessibilu pentru noi, cá si cum i ar' fi in aintea ochiloru; nu esiste unu opu, in care se nu afe in murulu celu grosu crepaturi spre a privi si a ni enará, ce a vediutu din coló; nu esiste unu opu, in care se nu pota dá in laturi velulu celu grosu si se privéscá in Eliseulu celu inchisu pentru altii. Totu asemene se intempla si cu opurile positivistiloru anglesi Stuart Mill si Spencer. Pentru ce sustienu atunci, cá privirea mintei nostre nu pote strabate din coló de marginile naturei vediute, cându eli insisi credu cá au strabatutu? Au dora numai eli suntu privilegiatii universului? au numai eli au pasaportu de a trece preste granitele, preste cari alti moritori nu potu trece? au numai eli au dreptulu de cetatiani in doue lumi? Nemicu nu ereta mai tare si mai evidentu falsitatea unui sistemu, cá ace'a, cându insusi autoriulu cade in eroarea ce o combate. Positivistii voiescu a invetiá pre omeni, cá se nu se ocupe cu nemicu, ce e metafisicu, căce ace'a este inaccessibilu pentru noi, si apoi totusi eli suntu celi de antaiu, cari nu potu observá legea acést'a. *Patere legem, quam tulisti!* dice latinulu. Deca voiescu, cá genulu omenescu se observeze legea adusa de eli, atunci ar' trebui se o observeze mai antáiu insisi eli. Acést'a inse nu o potu. Atunci ar' urmá cá se fia consecenti, si se nu pretinda nice dela altii si totu sistemulu loru se-lu lase in dominiulu istoriei, cá se se amintésca si elu cá una curiosetate printre alte fructe necopte.

Absolutismulu in baserica.

Traimu in epoc'a cuvintelor. Traimu in unu tempu, candu omulu este de multe ori combatutu si atacatu numai cu cuvinte seau fora sensu, seau cu sensu cu totulu contrariu celui adevveratu, seau ce e mai multu si mai neplacutu, cu unu sensu, care aplicatu la lucruri, la cari nu se pote aplicá, causéza una confusiune babilonica in modulu de cugetare si de judecare alu publicului.

Jesuitismu, despotismu, absolutismu si mai seie Domnedieu câte alte cuvinte, se intrebuintieza in continuu, candu este vorb'a de viéti'a publica a

basericeii noastre, fora că prin unulu baremu din ele se se esprime unu ce ôre careva realu din baseric'a nostra. Tote suntu totu atâte fantome, ce unii si le intipuescu a le vedé in baserica, si apoi sparia cu ele si pre altii spre daun'a si discreditarea basericeii.

Nice tempulu, nice spatiulu nu ni ierta a face unu studiu mai lungu si a aretá, câtu abusu se face cu cuvinte de aceste. Ne vomu ocupá de asta data numai cu unulu, si anume cu cuventulu: *absolutismu*, cu care de repetite ori, desi pote cá nu totu de a un'a cu credintia rea, se designéza sistemulu de guvernare in baseric'a nostra. Ni amu alesu cu ocasiunea acést'a chiaru cuventulu acest'a, fiendu-cá nice unulu nu se folosesece asia desu, cu nice unulu nu s'a facutu abusu asia mare si nu se face nice in presente cá cu acest'a. Din rezultatele inse, ce ni le va aretá unu studiu scurtu si seriosu alu cuventului si conceptului acestuia si alu modului intrebuintiarei lui, va poté omulu se veda usioru, ce are se cugete si câtu pondu are se puna si pre alte cuvinte de genulu seeu mai bine dîsu de calibrulu acest'a.

Inainte de tote este de lipsa se scimu, care modu de guvernare se designéza prin cuventulu: *absolutismu*, seau ce e totu atát'a, este de lipsa se scimu, ce idea se esprima prin cuventulu: *absolutismu*?

Insusi cuventulu *absolutismu* de dupa etimologi'a lui ni areta, cá prin elu se designéza unu atare modu de guvernare, in care person'a gubernatoria in modulu gubernareii nu este restrinsa nice prin una alta persona fisica seau morala coordinata, nice prin unu dreptu ore careva positivu, ce e preste ea, si pre care ea inca trebue se-lu observeze. Cu unu cuventu domnu absolutu este acel'a, care este insusi autoriulu dreptului, asia câtu in crearea dreptului nu este restrinsu prin nimene si prin nice una lege positiva. Domnulu celu absolutu nu este obligatu a cere consensulu nimenui, fiendu-cá elu e preste toti, si nu are se se tiena de nice una lege positiva, fiendu-cá elu este preste tote legile de genulu acest'a.

Va díce cineva, cá unu atare domnitoriu nu este numai absolutu, ci este despotu. Lucrulu inse nu sta asia. Intre unu domnu absolutu si intre unu despotu este deosebire forte mare. Domnulu absolutu, desi nu este restrinsu prin nice una persona si prin nice una lege positiva in modulu seu de guvernare, totusi este restrinsu prin mintea sanetosa si prin legile seau dreptulu naturei, asia câtu unu domnu absolutu nice una data nu va indreptá gubernarea sa asia câtu se fia cu voi'a in contr'a dictamineloru mintei sanetose si in contr'a dreptului naturei. Din contra unu despotu si bate jocu chiaru si de aceste, si uniculu seu conducatoriu este numai capriciulu.

Din aceste se vede, cá absolutismulu in sine consideratu nu se pote díce cá dela natura e reu; ma in unele impregiurari este modulu de guvernare celu mai folositoriu si mai practic. Argumentu despre acést'a este institutiunea *dictatorelui* in republic'a antica romana pre tempu de resbelu. Din contra despotismulu totu de a un'a é reu, si nice candu nu pote se fia bunu.

Premiendule aceste cu privire la conceptulu terminului absolutismu, se ne intorcemu acum la baseric'a nostra, si se ne punemu intrebarea, ore este modulu guvernarei bisericeii nostre absolutistu seau nu?

Numai unu cunoscutoriu tare superficialu alu relatiuniloru, institutiuniloru si alu dreptulu bisericeii nostre pote se sustiena, cumcã modulu ei de guvernare este absolutistu.

Spre a ne convinge despre acést'a, se ni punemu intrebarea, óre unu episcopu in baseric'a nostra nu este restrinsu in guvernare prin nice una alta persona coordinata, subordinata seau supraordinata, cum ar' trebui se fia, candu ar' fi domnu absolutu? Cine cunosce numai elementele dreptulu bisericeii nostre, acel'a scie, cã episcopulu nu este domnu absolutu, de ora-ce preste elu stã Metropolitulu, ce-si are drepturile sale facia cu episcopii, si inca determinate tare esactu prin lege. Mai departe preste Metropolitulu sta Pontificele, care éra si si are drepturile sale. Cum pote atunci unu episcopu se fia domnu absolutu, candu elu insusi este subordinatu altor'a si inca prin legi asia esacte? Dara nu numai atãt'a. Ci cine cunosce numai cãtu de pucinu dreptulu canonicu, acel'a scie, cã in unele casuri episcopulu nu i este iertatu a intreprinde nemicu fora consensulu si invoirea espresa a Capitulu bisericeii catedrale respective, asia cãtu in casurile aceste Capitulu este una corporatiune seau persona morala coordinata cu episcopulu. In alte casuri episcopulu prin lege este obligatu a cere consiliulu Capitulu. Facia cu atari restringeri ale puterei episcopesci cine mai pote se vorbésca despre unu absolutismu episcopescu? In urma in alte casuri, episcopulu este obligatu prin lege a cere chiaru sf invoirea seau consensulu subordinatiloru. Asia este pentru esemplu cu diverse schimbari in beneficii, in cari episcopulu nu pote dispune dupa placu fora invoirea beneficiatulu respectivu. Cine voiesce se se convinga, nu are decãtu se studieze legislatiunea bisericesca cu privire la schimbarile in beneficii. Unde este asia dara aici pretinsulu absolutismu episcopescu in baseric'a nostra?

Se mergemu inse mai departe! Se intrebamu, óre episcopulu in baseric'a nostra nu este restrinsu in guvernarea bisericeii prin nice una lege positiva? Ce este dreptulu bisericescu altu ceva decãtu complexulu toturoru legiloru acelor'a, prin cari se normeza activitatea toturoru organeloru bisericesci incepundu dela episcopu si pana la celu din urma caplanu? La legile aceste este supusu si episcopulu, cá si ori care altu oficialu bisericescu. Candu acumu activitatea episcopulu este astufeliu normata, atunci cum pote cineva se sustiena cumcã modulu guvernarei in baseric'a nostra este absolutistu?

Tote aceste ni areta, cã de cãte ori se intrebuintéza cuvintulu: *absolutismu* spre a designã prin elu modulu de guvernare in baseric'a nostra, totu de a un'a seau cuvintulu absolutismu i se da altu sensu diversu de celu genuinu, seau natur'a guvernarei bisericeii nostre se ignoréza cu totul.

Va díce inse cineva, cã prin cuvintulu: absolutismu, celi ce-lu folosescu,

voiescu se exprime numai contrariulu constitutiunismului, va se dica voiescu numai a edice, că baseric'a nostra nu este constitutiunala, cum este p. e. cea greco-orientale, si cum ar' dori se fia.

Bine! asia se fia. Numai câtu de câte ori se face acést'a, totu de a se da si cuventului: constitutionalismu unu sensu cu totulu diversu de celu genuinu. Că ce insemnéza cuventulu censtitutiunismu? Prin constitutionalismu se designéza acelu modu de gubernare, in care tota puterea este concentrata in manile poporului, câtu si monareculu este numai unu plenipotentiatu alu poporului. Poporulu dupa conceptulu constitutionalismului este suveranu si elu in deprinderca potestatii lui nu este legatu de nice una lege seau dreptu positivu.

Acumu se ne intrebamu ore este baseric'a greco-orientala constitutionala in sensulu acest'a? Nice pre departe! Baseric'a greco-orientala tiene strinsu la ace'a, că tota viet'i'a ei are se se misce in cadrulu canoneloru celor 7 sinode ecumenice dela inceputulu basericeii. Va se dica suveranitatea poporului este aci in mesura restrinsa prin unu dreptu positivu si inca amplu, preste acaru margini nu i este iertatu se tréca. Constitutionalismulu inse in notiunea sa nu suferé nice una restringere prin unu dreptu ore care positivu. Cum pote se fia atunci baseric'a gr.-orientala constitutionala in sensulu adevveratu si genuinu alu cuventului?

Se vede din aceste, că celi ce acusa baseric'a nostra de absolutismu, aceia nu suntu in claru nice cu conceptulu absolutismului nice cu alu constitutionalismului.

Ce amu amintitu de alta data, amintimu si acumu. Candu vorbesce omulu despre baseric'a nostra, atunci deca voiesce se fia logicu, nu o pote numi nice absolutista, nice constitutionala; nu, căce modulü degubernare alu basericeii nostre este unicu in feliulu seu basatu pre principii adevverate si divine. La cunoscinti'a modulü acestuia inse nu ajunge omulu prin intrebuintiarea fora sensu a cuvinteloru absolutismu, constitutionalismu si altele, ei prin unu studiu profundu si indelungatu alu dreptului canonicu, la care au lucratu 19 seculi, si in care sufletulu in adevveru se nutresce si inim'a se edifica.

Dreptulu civilu ereditariu in patri'a nostra.

Prea Stimata Domnule Redactoru.

Abea dupa intervalu de unu anu permitiendu-mi inpregiurarile a continuá deslusirile mele referitóre la dispositiunile dreptului ereditariu, in sperantia cumcă acelea si acum voru fi bine primite, mi permitu a reincepe firulu intreruptu.

In celea espuse pâna acum spre a aretá insemnatatea dreptului ereditariu — mai antâiu m'am nazuitu a aretá insemnatatea proprietatii atâtu cu respectu la individu câtu si la familia si statu, espunendu sorgintea proprietatii pre cum si fasele prin care acea au trecutü treptatu, accentuându că dreptulu

proprietății atunci a capetatu bas'a cea mai puternică, pre care trebuie asiediatu, adică respectulu individualității, cându omenii au ajunsu a întielege, că celu ce are dreptulu de proprietate asupr'a unui lucru, trebuie se aiba si facultatea a dispune de elu după mortea sa. Astufeliu si dreptulu civilu austriacu, carele dela 1-ma Septembrie 1853 este in vigore in Transilvani'a, ținendu contu de însemnatatea principialoru espuse in mic'a mea introduțiune s'a nazuitu a garantá nunumai stabilitatea proprietății dara si transmisibilitatea aceleia asupra succesoriloru astu-feliu, că concede că una persona inca in viétia sa se pota dispune, că după morte ce se se întemple cu averea sa? Acestu dreptu se numesce dreptulu de a testá, person'a care usuéza de acestu dreptu, se chiama testatoriu, person'a in favorulu careia se face testamentulu, se chiama erede, éra averea ce se lasa ore-cuiva prin testamentu se chiama ereditate. Spre a intrá inse cineva in succesiunea unei eredități nu este inomisu necesariu, că se fia testamentu, pentrucá dreptulu de ereditate afara de testamentu se mai pote basá pre unu contractu de ereditate corespundietoriu legei; in lips'a de testamentu si contractu se baseza in fine si pre lege.

Dreptulu de succesiune basatu pre unu contractu de ereditate facutu in forma legale e celu mai tare si premerge toturoru celorulalte, pentrucá dreptulu contractuale fara invoirea ambeloru parti contractante nu pote suferi nice o restringere.

Acestui dreptu urméza apoi dreptulu basatu pre unu testamentu, ér' dreptulu de succesiune din lege se pote validitá, numai cându nu esista nice contractu de ereditate nice testamentu legalu.

Tote trele drepturi de succesiune potu concurá la unulu si acel'asi lasamentu astufeliu, că o parte anumita din lasamentu se se pota pretinde in puterea contractulu, alt'a erasi din testamentu, si deca in contractu si testamentu nu s'a dispusu de întreaga averea, restulu averei se împartiesce in întielesulu legei.

Mortea reposatulu dá nascere dreptulu de succesiune; de aci urméza, că deca unu erede va fi supravetiuitu pre testatoriu, densulu numai decátu si-a aquiratu dreptulu ereditariu, pre care lu pote transpune asupra succesoriloru sei, chiar' si înainte de ce ar' fi fostu posibilu a luá ereditatea in posesiune.

Inainte de ce m'asiu demite in esplicarea diverseloru titule, in puterea carora cine-va pote deveni erede, e de lipsa a sci, că cine posiede capacitatea de a eredi? din ce motive se pote pierde acésta capacitate? cine posiede capacitatea de a testá? si ce obiecte suntu acomodate a poté fi testate?

Totu acel'a, carele in puterea legiloru susu statatóre pote aquirá avere, posiede si capacitatea de a eredi, prin urmare acést'a capacitate o posiedu si copii, cari in momentul mortei testatorelui se afla inca in pantecele mamei lor, (embrionii).

Acést'a capacitate se pote pierde din motive: 1. voluntari, cum ar' fi deca eredele ar abdice in modu validu de ereditatea ce-lu compete, seau a

intratu in monastire făcundu votu de paupertate; 2. din motive de ingratitude catra testatoriu, cum ar' fi: deca respectivulu cu preugetare malitiosa, ar vatemá in onóre, in persóna, corpu, avere seau libertate pre testatoriu, pre copii, pre parintii seau pre consociulu densului astufeliu, încátu din oficiu seau la cererea vatamatului s'ar poté intentá procesu penalu in contr'a vatamatoriului. 3. Din motive legali, in puterea carora celu ce au silitu, seau prin insielatiune a sedusu pre defunctu la facerea testamentului, seau l'au impedecatu in schimbarea testamentului facutu, ori a nimicitu testamentulu facutu, seau l'au falsificatu si perde capacitatea de a eredi; asemenea personele cari s'au doveditu vinovate de adulteriu intre sine nu se potu bucurá de dreptulu de succesiune din testamentu, ér' persoanele, cari au parasitu patri'a fara conceisiune, precum si desertorii, cari s'au subtrasu dela servitiulu militariu inca si pierdu capacitatea la ori ce succesiune.

Ce se tiene de capacitatea de a testá, pre acést'a o posedu tote personele, caror'a legea nu le denéga acést'a capacitate, despre ce se vá vorbi mai târdiu.

Nu se potu testá acelea obiecte, cari suntu ale altor'a, precum si acelea ce suntu eschise din comerciul d. e. uniforme militare, arme oprite etc.

Deca cineva móre fara testamentu, averea sa trece la eredi legal, cari dupa cum se va vedé mai târdiu suntu consangeni cei mai de aproape a defunctului. Candu inse cine-va se resolvéza a face testamentu, acest'a o face, pentrucá voiesce a fi siguru, cumcá din averea densului se voru impartasi numai aceia, pentru cari au facutu ultimele dispositiuni.

Cá se se pota ajunge acestu resultatu, este inomisu necesariu, cá testamentulu se aiba tote recerintiele legali, pentrucá altcumu usioru se pote intemplá, cá testamentulu din defecte de forma se se declare de nevalidu; in asemenea casuri apoi adese ori se intempla, cá averea se distribue unoru persone, pre cari testatorele ar' fi doritu se le eschida. Fienducá poporul nostru pre cum in alte afaceri de ale sale asemenea si in casulu candu voiesce a face ultim'a dispositiune, de regula cere consiliulu preotului seu, este de suprema importantia, cá preotii nostrii se cunosca esactu dispositiunile legei referitorie la recerintiele testamentelor.

Tienendu contu de insemnatatea acestei impregiurari me voiu silí a dá o esplicatiune câtu se pote mai detaliata atátu cu respectu la testamente câtu si cu respectu la recerintiele acelor'a.

Testamentulu este o dispusetiune, prin care cine-va pentru casulu mortei lasa averea sa intrega seau o parte anumita din trens'a unei seau mai multoru persone; de testamentu se distinge codicilulu, fienducá prin acest'a se facu unele schimbari in testamentu, si asia codicilulu presupune totu-de-a-un'a esistinti'a unui testamentu.

Recerintiele testamentelor suntu interne si externe; cele de antái suntu: cá personá care testéza se fia capace a testá, si obiectulu care se testéza se

• fia acomodatú spe a poté fi testatú; celea din urma: cá testamentulu se aiba tote formalitatile prescise de lege d. e. se aiba martorii receruti, se fia datatu testamentulu si altele.

Legea denéga capacitatea de a testá personeloru lipsite de usulu ratiunei, prunciloru cari nu au trecutú de 14 ani, monachiloru cari a facutu votu de paupertate, celoru condamnati la inchisóre grea, pentru tempulu câtu suntu inchisi, éra risipitoru le cunosece dreptulu a dispune numai despre averea diumetate. Despre obiectele cari nu potú fi testate am amintitu mai susu.

Testatoriuu candu si face testamentulu trebue se fia cu mintea intréga, se-si dechiare ultim'a vointia cu tota seriositatea, fara sila, insielatiune seau erore.

Testamentele potú fi private ori publice, dupa cum se estradéza de o persona privata seau publica; celea private potú fi verbali si scrise, despre cari cu alta ocaziune.

Dupa cari primesce asigurarea distinsei consideratiuni dela alu Dtale
Blasiu, ⁵/₉, 1884.

stimatoriu

Ludovicu Csato.

Educatiunea estetica in Seminarie.

Istoriculu Petru Maiorú enaréza in istori'a sa basericesca, cumcá audindu strainii, cá episcopulu Bobu a fundatu capitulu si a opritu canoniciloru a portá reverendi de metase obligandu-i a portá numai de panura, diceáu: *Romanulu totu de a un'a trebue se-si arete prosti'a!* In câtu strainii au condamnatu una mesura atátu de severa si atátu de fora sensu a episcopulu celui altumintrele tare meritatu, au avutu dreptu. N'au avutu inse dreptu, incátu mesur'a acést'a o au cualificatu de una urmare a naturei romanesci, căce prostu dela natura nu a fostu Romanulu nice odata, ci asupririle cele multe si dejosirile, ce le a induratu seculi intregi l'au adusu acoló, câtu se creda, cá pentru elu numai traiulu celu mai inferioru si mai primitivu este acomodatú, si se se feréscá de ori ce traiu mai elevatu, mai urbanu si mai esteticu. Trasur'a acést'a in caracterulu poporulu romanescu, ce nu este naturala, ci contrasa numai in decursulu tempulu se observéza la noi pana in dñu'a de astadi, si câte odata impiedeca nu pucinu progresulu. In nemic'a inse nu se observéza asia bine cá in opiniunile publiculu cu privire la educatiunea, ce are se o capete clerulu celu mai tineru in Seminarie. Doue opiniuni observéza omulu cu privire la lucrulu acést'a. Antáiu opiniunea tineriloru, carea pretinde, cá in Seminarie se se puna pondu si pre educatiunea estetica, tinerimea se se sustiena cu unu viptu mai alesu arangiarea, interna si totu traiulu ei se fia mai urbanu cá pana acumu, căce deca nu voru fi in stare a-si procurá si dupa absolvarea studiiloru unu asemene traiu, atunci voru fi siliti se se multiumesca cu ce au, éra deca voru fi in stare, atunci voru sci celu pucinu cum se si-lu procure si dela eli pre rendu va strabate si in poporu si astufeliu se va cultivá si poporulu. Diametralu opusa este opiniunea betraniloru. Acestia pretindu, cá tinerimea seminariale se se créscá in una

ascesa estrema, educatiunea se nu fia una educatiune estetica, ci una educatiune in lipse. Acestia dupa datin'a betraniloru, cari de comunu vedu lumea mai rea decâtu cum este, fienducà nu o mai întielegu, cà unii ce nu mai astépta dela ea nemic'a, resonéza astufeliu: starea clerului nostru este tare precaria si misera si asia tinerimea in seminarie nu trebuesce educata prea comodu si cu unu confortu prea modernu, càce nu totu de a un'a dupa ce-si absolvéza studiile teologice ajunge in una stare, câtu se-si pota continuá traiulu acest'a. *Qui nimium probat, nihil probat.* In betrani abundéza câte odata prea tare întieptiunea, si pentru ace'a eli suntu tare aplicati a probá mai multu decâtu se cuvine, si chiaru prin ace'a nu probéza nemicu. Educatiunea estetica in Seminarie nu este pentru ace'a si nice nu trebuie se se indrepte in acoló, cá tinerimea se se dedé la unu traiu ore care mai elevatu asia, câtu fora de acel'a se se sentiésca nefericita. Ci chiaru din contra educatiunea are se se marginésca numai la ace'a, cà tinerimei se-i faca cunoscutu unu traiu mai elevatu, mai modernu si mai urbanu, câtu deca va fí in stare, atunci se-lu scia pretiuf si se si-lu scia si procurá. Deca inse nu va fí in stare, atunci se scia a se lipsí de elu cu una abnegatiune adeveratu crestinesca, si si atunci baremu in câtu pote se si-lu insusiesca. A abdtee inse de ori ce educatiune urbana si estetica in seminarie din motivulu, cà unii voru fí miseri, si inca in cele mai multe casuri din vin'a loru, insemnéza a îndreptá spiritulu educatiunei seminariali dupa elementele cele mai debile si mai de pucina sperantia seau a cultivá in gradina pomulu celu reu si a ignorá si negleje pre celu bunu.

Afora de acc'a traiulu urbanu si mai esteticu are se se indrepte totu de a un'a dupa starea averei. Celu cu avere mai multa si inaltia traiulu pre unu gradu mai inaltu, celu cu mai pucina pre unu gradu mai inferioru. Fia care acomodatatu starei sale. Celu ce va fí in stare va siedé in casa pre scaune implute, celu mai miseru pre de cele de trestia. Betranii nostrii inse aru voi se sieda totu numai pre laviti batute in pamentu in jurulu casei, „càce clerulu nostru este miseru“. Celi mai in stare voru tiné in casa tablouri celi mai seracuti icone frumosiele. Betranii nostrii inse aru voi se nu mai esimu din iconele dela Nicul'a. Inse ore traiulu omului miseru nu este capace de nice unu progresu? Si in seminarie se nu fia iertatu a pune nice unu pondu pre ace'a, cà si preotulu celu miseru de astadi se scia trai mai bine si mai urbanu cá celi mai de de multu. Prin Germani'a si prin Franci'a si Angli'a de multe ori câte unu lucratoriu regulatu traiesce mai bine cá câte unu preotu de ai nostri cu stare midilocfa, si câte odata chiaru si buna? Pentru ce? Pentrucà acel'a scie, si a facutu progresu si in traiulu in miseria, precandu preotulu nostru nu scia si a remasu totu cá in dilele de multu. Se luamu p. e. doi individi in una forma de miseri. Unulu inse cu cultura estetica si altulu fora ea. Si ce va observá omulu? Celu cu cultura estetica la totu casulu va trai mai bine cá celu fora ea, desi miseri'a e egala. Acést'a pentru-cà celu cu cultura a invinsu miseri'a, precandu celu fora cultura e invinsu de

miseria. Acum pentru ce se capitulamu noi in unu modu asia rusinosu inaintea miseriei, si se ne dechiaramu totalu invinsi de ea, asia catu de fric'a ei se incungiuramu ori ce progresu?

Si din altu punctu de vedere inse cultur'a estetica in Seminarie este de mare momentu. Luptele clerului nostru in viet'i'a cotidiana suntu multe si mari. Din care cauza are lipsa de unu spiritu desceptu, trézu, promptu si ageru. Este una lege psihologica inse, cumc'a nemicu nu ageresce, descepta si perfectioneza asia tare si cu succesu sufletulu si poterile lui cá cultur'a estetica. Cultur'a estetica a facutu din Grecii antici natiunea cea de antaiu din lume, si astádi aceasi din Francesi. De unde de sine urmeza, cá clerulu nostru chiaru din caus'a lupteloru lui celoru multe si varii are lipsa de una cultura estetica. Au nu observéza omulu cum preoti cu una atare cultura mai bine se sciu aflá in ori ce impregiurari cátu de grele, decâtu se sciu aflá celi necaliti, rudi si rustici? Pentru ce se lipsimu noi pre clerulu nostru de unu adminiculu asia puternicu in lupt'a lui de tote dílele, cum este cultur'a estetica?

Apoi câte influintia are cultur'a estetica si asupr'a moravuriloru trebuie se scia ori si cine. Unde este cultura estetica, acoló moravurile suntu preste totu mai blande, mai umane, mai nobili, mai placute si mai gratiose. Si apoi noi totu numai din caus'a miseriei se fimu condamnati a nu ne mai polef moravurile, cá si cum omulu miseru aru fi dejudecatu pentru totu de a un'a la moravuri dure.

Altumintrule totu resonamentulu betraniloru se baséza pre una confusiune tare curiosa de idei. La densii cultur'a estetica este sinonima cu efeminarea, si asia eli cându audu de cultura estetica, totu de a un'a si intipuescu una specie de efeminare, fora se observeze, cá aceste doue lucruri suntu cu totulu diverse unulu de celualtu si cultur'a estetica deca este impreunata cu cea morala si asia si trebuie se fia in Seminarie, nice odata nu degeneréza in efeminare.

In colo betranii totu resonéza si se necagescu, lumea inse tace si trece préste resonamentulu loru la ordinea dílei, cáce si asia aretatoriulu tempului nu-lu potu impinge deodata indaraptu cu câte cincii de ani. Deca este in cátuva folositoriu resonamentulu si opusetiunea betraniloru, atunci este numai intru atât'a, in cátu prin elu se mai moderéza progresulu, acá acel'a se nu fia prea pripitu si veementu.

In privinti'a estetica trebuie se recunoscemu; cá Escellenti'a Sa Prea Santítulu Metropolitu cá unu profundu cunoscutoriulu alu tempului modernu si alu recerintieloru culturali ale poporului nostru la edificarea si arangiarea Seminarului celui nou a pusu tare multu pondu pre cultur'a estetica asia cátu potemu se dícemu, cá in privinti'a acést'a nu-lu intrece nice unu institutu din Transilvani'a.